

Միեր Հովհաննիսյան

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՂՈՒՄՆԵՐԻ ԶԱՓՈՐՈՇԻՉՆԵՐԸ ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

Քանալի բառեր. հղում, գիտություն, հայագիտություն, պատմագիտություն, «Չիկագո» ոճ, արևմտյան, գիտական ասպարատ, չափորոշիչ, հետազոտություն, մեթոդներ, հումանիտար:

Գիտական ուսումնասիրությունը փաստող կարևոր պայմաններից է համարվում գիտական հղումների առկայությունը: Այն տարբերվում է ըստ գիտական ուղղությունների և հիմնականում ստորաբաժանվում բնագիտական ու հումանիտար ճյուղերի միջև: Նման բաժանումը բացատրվում է գիտակարգերում առկա մասնագիտական մեթոդների և պլանավորման սկզբունքների զանազանությամբ: Դեռ խորհրդային տարիներից մինչ այսօր ԱՊՀ¹ և մասնավորապես Հայաստանի Հանրապետության պատմագիտական ոլորտի² ուսումնասիրողների կողմից, որոշ աննշան տարբերություններով, կիրառվում են գիտական հղումների նմանօրինակ տարբերակներ: Դրանք սակայն սկզբունքորեն տարբերվում են եվրոպական և ամերիկյան պատմագիտական առաջատար հետազոտական հարթակների ընդունելի ձևաչափերից: Ավելին, վերջիններիս մոտեցումները, հասկանալի պատճառներով, ընդունելի են նաև արևելաեվրոպական ու մերձավորարևելյան ճնշող մեծամասնություն կազմող առաջատար հետազոտողների և կառույցների կողմից:

Գաղտնիք չէ, որ համաշխարհային գիտության մեջ ընդունելի բարձր նիշեր ընդգրկող ազդեցության գործակից (impact factor)³ ապահովող հանդեսները առաջնորդվում են գիտական հղումների արևմտյան չափորոշիչներով⁴: Այդ հարթակներում հանդես գալու նպատակով կարևոր ենք համարում մեզանում պատմագիտական հետազոտության «նոր» գործիքարանի դիտարկումն ու կիրառումը: Գիտական հղումների արևմտյան չափորոշիչների շարքում ևս որոշ տարբերություններ կան: Այս հոդվածի շրջանակներում մեր ուշադրությանն ենք արժանացրել առավել ընդունված ձևաչափը՝ «Չիկագո» ոճ-ի պատմագիտության համար նախատեսած գիտական հղումներ կատարելու չափորոշիչները⁵: Քննության առնելով այդ չափորոշիչները՝ փորձենք առավել ամբողջական ներկայացնել դրանց հիմնական սկզբունքները, որպես հետազոտության օրինակելի հիմնական լեզու ընդունելով անգլերենը:

Պատմագիտական բնույթի հոդվածների համար պահանջվող գիտատեսական սկզբունքները կարելի է շարադրել չորս հիմնական կետերով.

- գիտական, մեթոդական, գործնական նորույթ ներկայացնող տարրեր,
- եզրակացություններ կատարելուն նպաստող հիմնավորված փաստեր,
- պատմագիտության ասպարեզում թեմայի կարևորության հիմնավորումներ,
- հարակից մասնագիտությունների մասով նպաստող առնչությունների կարևորության հիմնավորումներ:

Տեխնիկական մասով մանրամասնությունները բազմաթիվ են, սակայն հաշվի առնելով կիրառելիության գործոնը, ներկայացնենք առավել պահանջվածները.

1. ոչ հայատառ տառատեսակի տարբերակը՝ Times New Roman:

¹ Տե՛ս ԲԱԿ ՐՓ. Перечень рецензируемых научных изданий // URL: <https://goo.gl/oKzjqC>, 14.06.2017; Перечень научных изданий Республики Беларусь для опубликования результатов диссертационных исследований в 2016 году // URL: <http://www.vak.org.by/article2016-236>, 14.06.2017; Ссылки на источники в научной статье. Примеры и правила оформления // URL: <http://nauchniestati.ru/blog/ssylki-na-istochniki/>, 14.06.2017.

² Տե՛ս ՀՀ ԲՈՀ Պարբերականներ // URL: <http://boh.am/periodicals.php?langid=1>, 18.06.2017:

³ Տե՛ս Impact factor // URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Impact_factor, 04.07.2017.

⁴ Տե՛ս Очерк Автор: Джеймс Теста, Директор Отдела Редакционного Развития, Процесс Отбора Журналов В Thomson Reuters // URL: http://scientific.thomsonreuters.com/wok/media/pdf/Selection_essay-Russian.pdf, 04.07.2017.

⁵ Տե՛ս Chicago-Style Citation Quick Guide // URL: <https://goo.gl/ojM9Nw>, 22.07.2017; Citing Your Sources: Chicago: Notes // URL: <http://libguides.williams.edu/citing/chicago-notes#s-lg-box-10935692>, 22.07.2017.

2. տառաչափը՝ 12, միջտողային բացատը՝ կրկնակի (2.0)՝ բացառությամբ հետևյալ դեպքերի՝

- առանձնացված մեջբերումներ, աղյուսակների վերնագրեր, պատկերների բացատրություններ (միջտողային բացատը՝ 1.0).

- հինգ կամ ավելի տող մեջբերում կատարելու դեպքում այն պետք է «առանձնացնել» հիմնական տեքստից: Առանձնացված հատվածը մեջբերվում է առանց չակերտների, իսկ միջտողային բացատը 1.0 է: Մեկական տող բաց թողնել մեջբերումից առաջ և հետո: Ամբողջ մեջբերումը նշելով՝ քանոնի օգնությամբ տալ 5 սմ խորություն:

- յուրաքանչյուր նոր պարբերություն սկսելիս քանոնի օգնությամբ տալ 5 սմ խորություն:

- տողատակերի և գրականության ցանկի հղումների միջտողային բացատը պետք է լինի 1.0, իսկ յուրաքանչյուր հղումից հետո պետք է մեկ տող բաց թողնել,

3. բոլոր կողմերից լուսանցքները պետք է լինեն 1.5 սմ,

4. մեկ տող բաց թողնել ենթավերնագրից առաջ և հետո,

5. տեքստում մեջբերման մեջ մեջբերումը դրվում է մեկ չակերտի մեջ ('...'),

6. տեքստի մեջ պարզաբանող բառերը կամ արտահայտությունները գրել քառակուսի փակագծերի մեջ [...],

7. որևէ բառ կամ արտահայտություն ընդգծելու համար այն գրել միայն շեղատառ,

8. ընթերցողի համար անծանոթ բառերը, բացառությամբ մեջբերումների, առաջին անգամ հիշատակելիս գրել շեղատառ,

9. յուրաքանչյուր տողատակ պետք է սկսել 5 սմ խորությունից,

10. տողատակերում և գրականության ցանկում գրքերի վերնագրերը գրվում են շեղատառ, իսկ հոդվածների վերնագրերը կրկնակի չակերտների մեջ ("..."),

11. տեքստում ուղղակի մեջբերումից առաջ դնել երկու կետ և չակերտներ (: " ..."), իսկ մեջբերման առաջին բառը սկսել մեծատառով, եթե նույնիսկ բնօրինակում այն փոքրատառ է,

12. մեջբերման ավարտին ստորակետերը և վերջակետերը անհրաժեշտ է դնել չակերտներից առաջ, իսկ երկու կետը և կետ-ստորակետը՝ չակերտներից դուրս,

13. տողատակերը դնել յուրաքանչյուր էջի տակ՝ հաջորդական համարակալմամբ,

14. տողատակում նշել հեղինակի անունը, ապա ազգանունը, վերնագիրը և հրատարակության տվյալները,

15. վերնագրի բառերի առաջին տառերը գրել գլխատառերով, օրինակ՝ How the Garcia Girls Lost Their Accents,

16. տողատակի հղման յուրաքանչյուր բաղադրիչները տարանջատել ստորակետերով,

17. տողատակում հրատարակման տվյալները գրել փակագծերի մեջ,

18. կրճատ գրել editor/edited by (ed.), translator/translated by (trans.), Volume (vol.), edition (ed.),

19. այլ լեզուներով հղումները անհրաժեշտ է տալ վերոհիշյալ հղումների ձևաչափերի սահմաններում՝ գրելով լատինատառ,

20. նույն աղբյուրի անմիջապես կրկնվելու դեպքում գրել **Ibid**:

1. Tom Nairn, *Faces of Nationalism: Janus Revisited* (London and New York: Verso, 1997), 17.

2. Ibid., 39 - 43.

21. Եթե աղբյուրը նախորդ անգամ ամբողջությամբ նշվել է, ապա նոր նշման, բայց ոչ հաջորդաբար, դեպքում կրճատել հղումը՝ գրելով միայն հեղինակի ազգանունը և կարճ վերնագիրը:

Nairn, *Faces of Nationalism*, 176,

22. գրականության ցանկում նախ գրել հեղինակի ազգանունը, ապա անունը՝ տարանջատելով ստորակետով, իսկ անունից հետո բոլոր բաղադրիչները, բացառությամբ հրատարակության տվյալների, տարանջատել կետերով,

23. հրատարակության տվյալները փակագծերում չեն գրվում,

24. "Edited by" and "Translated by" գրվում են ամբողջությամբ,

25. հղումների ամբողջական տարբերակը գրել այբբենական սկզբունքով՝ ըստ հեղինակների ազգանունների, առանց համարակալման հոդվածի վերջում՝ «Գրականության ցանկ» բաժնում,

Վերոհիշյալ հիմնական սկզբունքներին զուգահեռ դիտարկենք հղման տեսակները ըստ օրինակների.

Հղումները հոդվածում և «Գրականության ցանկ»-ում՝

Տողատակում՝

1. Tom Nairn, *Faces of Nationalism: Janus Revisited*, (London: Verso, 1997), 17.

Գրականության ցանկում՝

Nairn, Tom. *Faces of Nationalism: Janus Revisited*. London: Verso, 1997.

Գրքերի դեպքում՝

1. Մեկ հեղինակ

• Տողատակում առաջին անգամ նշելիս՝

1. Michael Pollan, *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals* (New York: Penguin, 2006), 99–100.

• Տողատակում երկրորդ անգամ ոչ հաջորդաբար նշելիս՝

1. Pollan, *Omnivore's Dilemma*, 3.

• Գրականության ցանկում նշելիս՝

Pollan, Michael. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals*. New York: Penguin, 2006.

2. Երկու և ավելի հեղինակներ

• Տողատակում առաջին անգամ նշելիս՝

1. Geoffrey C. Ward and Ken Burns, *The War: An Intimate History, 1941–1945* (New York: Knopf, 2007), 52.

• Տողատակում երկրորդ անգամ նշելիս՝

2. Ward and Burns, *War*, 59–61.

• Գրականության ցանկում նշելիս՝

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf, 2007.

3. Չորս կամ ավելի հեղինակներ

Նշել բոլոր հեղինակներին «Գրականության ցանկ»-ում, իսկ տողատակերում նշել միայն առաջին հեղինակի անունը, ապա գրել *et al.* :

• Տողատակում առաջին անգամ նշվում է՝

1. Dana Barnes et al., *Plastics: Essays on American Corporate Ascendance in the 1960s* (New York: Knopf, 2008), 54.

• Տողատակում երկրորդ անգամ նշվում է՝

2. Barnes et al., *Plastics*, 58.

• Գրականության ցանկում նշելիս՝

Barnes, Dana, Lastname, Firstname, Lastname, Firstname, Lastname, Firstname. *Plastics: Essays on American Corporate Ascendance in the 1960s*. New York: Knopf, 2008.

4. Բացի հեղինակից նաև խմբագրի, թարգմանչի կամ կազմողի անունը

• Տողատակում առաջին անգամ նշելիս՝

1. Gabriel García Márquez, *Love in the Time of Cholera*, trans. Edith Grossman (London: Cape, 1988), 242–55.

• Տողատակում երկրորդ անգամ նշելիս՝

2. García Márquez, *Cholera*, 33.

- Գրականության ցանկում նշելիս՝
García Márquez, Gabriel. *Love in the Time of Cholera*. Translated by Edith Grossman. London: Cape, 1988.
- 5. Բազմահատորանոց աշխատության դեպքում
- 5.1. Եթե հատորներն ունեն տարբեր վերնագրեր
 - Տողատակում առաջին անգամ նշելիս՝
 - 1. Jaroslav Pelikan, *The Emergence of the Catholic Tradition (100–600)*, vol. 1 of *The Christian Tradition: A History of the Development of Doctrine* (Chicago: University of Chicago Press, 1971), 45-68.
 - Տողատակում երկրորդ անգամ նշելիս՝
 - 1. Pelikan, *The Emergence of the Catholic Tradition*, 12.
 - Գրականության ցանկում նշելիս՝
Pelikan, Jaroslav. *The Emergence of the Catholic Tradition (100–600)*. Volume 1 of *The Christian Tradition: A History of the Development of Doctrine*. Chicago: University of Chicago Press, 1971.
- 5.2. Եթե բոլոր հատորների վերնագրերը նույնն են
 - Տողատակում առաջին անգամ նշելիս՝
 - 1. Muriel St. Clare Byrne, ed. *The Lisle Letters*, 6 vols. (Chicago: University of Chicago Press, 1981), 4: 85-96.
 - Տողատակում երկրորդ անգամ նշելիս՝
 - 2. Byrne, *The Lisle Letters*, 4: 243.
 - Գրականության ցանկում նշելիս՝
Byrne, Muriel St. Clare, editor. *The Lisle Letters*. 6 volumes. Volume 4. Chicago: University of Chicago Press, 1981.
- 6. Տպագիր ամսագրի կամ թերթի հոդվածի, գրախոսության դեպքում
տողատակում նշել էջերի այն համարները, որոնցից օգտվել եք, իսկ «Գրականության ցանկ»-ում, նշել ամբողջ հոդվածի էջերը: Թերթի դեպքում հեղինակի անվան բացակայության ժամանակ, հղումը անհրաժեշտ է սկսել հոդվածի վերնագրով:
 - Տողատակում առաջին անգամ նշելիս՝
 - 1. Joshua I. Weinstein, “The Market in Plato’s *Republic*,” *Classical Philology* 104 (2009): 440.
 - Տողատակում երկրորդ անգամ նշելիս՝
 - 2. Weinstein, “Plato’s *Republic*,” 452–53.
 - Գրականության ցանկում նշելիս՝
Weinstein, Joshua I. “The Market in Plato’s *Republic*.” *Classical Philology* 104 (2009): 439–58.
- 7. Առցանց հրատարակված գրքի դեպքում
գրքի համապատասխան նկարագրությունից հետո նշել օգտվելու ամիսը, օրը, տարին, ապա ամբողջական URL: Եթե էջերը համարակալված չեն, կարող եք, առկայության դեպքում, նշել ենթագլխի կամ գլխի վերնագրի էջի հերթական համարը:
 - Տողատակում առաջին անգամ նշվելիս՝
 - 1. Philip B. Kurland and Ralph Lerner, eds., *The Founders’ Constitution* (Chicago: University of Chicago Press, 1987), chap. 8, doc. 6, accessed February 28, 2010, <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.
 - Տողատակում երկրորդ անգամ նշելիս՝
 - 2. Kurland and Lerner, *Founder’s Constitution*, chap. 10, doc. 19.
 - Գրականության ցանկում նշելիս՝
Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, editors. *The Founders’ Constitution*. Chicago: University of Chicago Press, 1987. Accessed February 28, 2010. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

8. Առցանց հրատարակված ամսագրի կամ թերթի հոդվածի, գրախոսության դեպքում՝

հոդվածի համապատասխան նկարագրությունից հետո նշել օգտվելու ամիսը, օրը, տարին, ապա ամբողջական URL: Թերթի դեպքում հեղինակի անվան բացակայության ժամանակ, հղումը անհրաժեշտ է սկսել հոդվածի վերնագրով:

• Gueorgi Kossinets and Duncan J. Watts, "Origins of Homophily in an Evolving Social Network," *American Journal of Sociology* 115 (2009): 411, accessed February 28, 2010, <http://press-link.uco.edu/founder/>.

• Տողատակում երկրորդ անգամ նշելիս՝

1. Kossinets and Watts, "Origins of Homophily," 439.

• Գրականության ցանկում նշելիս՝

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115 (2009): 405–50. Accessed February 28, 2010. <http://press-link.uco.edu/founder/>.

Հատկանշական է, որ համացանցային այս դարաշրջանում հնարավոր է դարձել հաշվել նաև հղումների քանակը, որը իրականացնելու համար կարելի է օգտվել առկա տարբեր համակարգերի¹ ընձեռած հնարավորություններից: Խորապես համոզված ենք, որ մեզանում այս սկզբունքների կիրառելիությունը, այն էլ օտարալեզու հայագիտական հետազոտություններում, որակական նոր թափ կարող է հաղորդել հայագիտության մասնավորապես հայրենի պատմագիտության զարգացմանը:

Мгер Ованнисян, Критерии научных ссылок в западных исторических исследованиях.- С целью выступления на международных платформах, мы считаем важным рассмотрение и применение "новых" инструментов историографического исследования. В ряду западных научных параметров также существуют отличия. В рамках этой статьи мы обратили внимание на наиболее принятые параметры, а именно параметры научных ссылок, предусмотренных для историографического стиля "Чикаго". Проанализировав эти параметры, мы попытались наиболее полноценно представить их основные принципы, приняв в качестве исследовательского примера английский язык.

Ключевые слова: Ссылка, наука, исследование, история, стиль «Чикаго», западная, научный аппарат, стандарты, методы, исследование, гуманитарий.

Mher Hovhannisyan, Criterias of scientific references in the western historical researches.- In order to speak on international platforms, we consider it important to consider and apply the "new" tools of historiographic research. Among the Western scientific parameters there are also differences. Within the framework of this article, we paid attention to the most accepted parameters, namely, the parameters of the scientific references provided for the historiographical «Chicago» style. After analyzing these parameters, we tried to fully represent their main principles, taking English as a research example.

Keywords: Link, science, research, history, «Chicago» style, Western, scientific apparatus, standards, methods, research, humanities.

¹Տե՛ս Web of Science // URL: <http://www.webofknowledge.com/>, 23.07.2017; Scopus // URL: <http://www.scopus.com/>, 23.07.2017; Google Scholar // URL: <http://scholar.google.com/>, 24.07.2017; Microsoft Search Academic // URL: <http://academic.research.microsoft.com/>, 24.07.2017; Российский индекс научного цитирования // URL: http://elibrary.ru/project_risc.asp, 24.07.2017; The SAO/NASA Astrophysics Data System, // URL: <http://adsabs.harvard.edu/index.html>, 24.07.2017.